

Lustgårdar i norr

L. Bratt & J. Edelsjö

Under sommarens fjällbotanik-läger i Idre-trakten uppdagades flera värdefulla växtlokaler som här kan vara av intresse att beskriva närmare. Som framgår av kartan ligger samtliga här beskrivna lokaler i anslutning till basisk berggrund, antingen skällgränsen med kalkinslag eller vid något av diabas-stråken. Ytterligare fina växtlokaler står säkert att finna om man förlägger sina botaniska promenader till dessa områden med basisk berggrund.

1. Skärbo, rikkärr 200 m NV om gården (16C 4d 04 36).

Skärbo är en gård som är belägen strax Ö om Skärvagsjön. Nordväst om gården utbreder sig på båda sidor vägen ett smalt rikkärrs-stråk gömt i granskogen. Tittar man närmare imponeras man av prakten och artrikedomen. Större delen utgörs av örtrika fastmattor, med mängder av brudsporre, smalfräken, gräsull och hårstarr. Här och var finner man även skogsnycklar samt de sällsynta kalkväxterna glansvide och huvudstarr. Kärret avvattnas i ett lite blötare stråk ned mot vägen där smaldunört, tussilago och skavfräken uppträder. Här finner man också kärrets stora begivenhet, tagelstarren, med ett 30-tal tuvor spridda på båda sidor vägen. Arten är tidigare funnen på 1950-talet här, av Björkman. Han såg dock bara 1 tuva och var sannolikt bara i utkanten av kärret.

De omgivande moränmarkerna är till synes helt triviala, men vid närmare beskådan upptäcker man att där finns små torrängsartade svackor, vilka tidvis torde vara påverkade av rörligt markvatten. Här finner man krävande arter som fågelstarr och den sydliga skogsviolen. Rör vi oss sedan halvannan km mot SV hamnar vi på de öppna myrarna mot Storstensviken. Rikkärr-indikatorn axag växer här spridd över flera hektar, och i blötare delar samsas bladvassen med trindstarr. På 3 lokaler i området fann vi dessutom myrstarr, i regel samväxande med föregående art.

Förekomst av basiska bergarter i
Idre-trakten (efter Hjelmqvist 1966).

- Skallgränsen mot fjällranden, med kalkinslag.
- Diabas.
- Särnait.

2. Knallarna, rikkärr 1 km mot NV (16C 4d 32 48).

Höjdplatån ovan Knallarna utgörs av mager hedtallskog, men kommer man ned lite i N-sluttningen märks snart att berggrunden är mer gynnsam för växtligheten. På 600-m.nivån växer frodig granskog och det är på denna höjd, S om Guttusjöns SO-ände, som rikkärret sträcker sig blygsamt undangömt i en svacka strax S bäcken från Lomtjärnen.

Kärret är till stor del bevuxet med gles granskog, med en undervegetation som nästan är ängsartad. Här påträffas stora mängder tråd- och smalfräken, i blötfläckar även smaldunört, samt i ena änden 14 tuvor av den sällsynta tagelstarren. I ett intilliggande blötdrag påträffades lite bergrör, en märklig biotop för en här ovanlig art.

Är man road av svamp kan man ta en liten avstickare till bäcken intill, där purpurfingersvampen växer med lundarv och tussilago. Vad som återstår att upptäcka längs berggrundsskällan i Guttåns dalgång är en spännande uppgift att lösa i framtiden. Att det finns andra intressanta partier i området visas av bröderna Erikssons 1960-talsfynd av oxbär och taigastarr vid ån, samt våra fynd av repestarr och dvärgtätört N om Knallarna.

3. Tranuberget (16C 3e 0- 4-).

Berget nås enklast från den skogsbilväg som löper norrut från domänreservatet Karmoråsens västra del. Dock vill vi rekommendera entusiasterna att istället följa den vackra (!) bäckravinen Styggrubban. I bäcken växer exempelvis jordranunkel, fjälligelknopp och hästsvans. I gransumpskogen längs bäcken lägger man märke till rika förekomster av fjällskräp, repestarr och lundelm. Helst vill jag undvika att nämna det bråte som man måste snubbla fram genom en bit där skogsmaskiner - förhoppningsvis av misstag - har förvandlat bäcken till oigenkännlighet.

Snart når man fram till Södra Tranubergets brant. En vacker plattkronad gammal tallskog välkomnar. Vid stupet finner man en sannskyldig lustgård av allehanda växter. Buskar som oxbär, tibast och kanelros, örter som trolldruva och mycket

rikligt av slätterfibbla och liljekonvalj, samt graminider som blågröe, lundelm, fågel- och vispstarr. I bergväggarna påträffas fjällhüllebräken och svartbräken. Denna ymnighet betingas dels av utformningen som sydväxtberg, dels av smärre kalkförekomster i branten.

Fortsätter man till Norra Tranuberget och rundar detta möter en nordsluttning med flora av helt annan karaktär. Några små rikkärr (16C 3f 14 04) i granskogen är av mycket ovanlig utformning. Här utbreder sig tuvor av tagelstarr över cirka 150 m². Glansvide, brudsporre och trådfräken märks bland sällskapet. I sumpskogen bör man se upp. Ett stort hästhovsbestånd visar att alla stora blad inte är fjällskräp. När man sedan når bergets sydöstra sluttning är det värt att kolla sänkor i terrängen som ofta har en förvånansvärt rik vegetation. Exempelvis kan svartstarr, vispstarr och kransrams påträffas.

4. Diftalsbergets NO-sida (16C 3g 2- 0-).

Utgående från Hösthådammen någon km väster om Höstsättern når man enkelt denna fina floralokal. Diabas i sluttningen torde betinga rikedom som kom att uppmärksammas tack vare Per-Anders Ingebro som vid ett höstbesök var observant nog att upptäcka en guckuskoförekomst. Ett hundratal blommande individer pryder sluttningen i sällskap med bl a fågel- och härstarr, fjällskära samt rikligt med bärande smultron. Dessa rika fastmarkspartier övergår vid källutflöden i rena rikkärr med t ex klubb- och huvudstarr, gräsull, glansvide och brudsporre. I och längs källflödena påträffas tråd-, smal- och skavfräken, samt den krävande smaldunörten.

Allt detta är ju en fröjd för var botanist. Mindre fröjdefullt är däremot avverkningsspåren och de djupa körspår som löper fram genom kärren och källdrågen och härigenom skapar nya dräneringsvägar. Hur de sönderkörda guckusko-bestånden reagerar får framtiden utvisa. Tyvärr ännu ett exempel på hur små medel hade kunnat undanröja onödiga skador. Fullt ut följd hade skogsvårdslagens allmänna hänsyn väl klarat området värden. Någon form av botanisk kompetens borde syna bolagens avverkningsplaner - egen

eller inhyrd t ex från DABS! Samtal om detta har förts med Domänverket, dock ännu utan någon större entusiasm från deras sida.

Avslutningsvis ytterligare av intresse: talrika vårtbjörkplantor samt bergrör på hygget -långt norrut och högt för bägge arterna. Detsamma gäller ett par växter vid en lagunliknande utvidgning av Sörälven nedanför berget, nämligen dyveronika och blåsstarr. Här kan man dessutom för jämförelsens skull studera fjällklubbstarren.

5. Rikområde vid övre Sundbäcken 2,5 km NO Idre(16C 3h 09 49).

Områdets botaniska finesser upptäcktes först av Thomas Rafstedt, så sent som 1980, och beskrevs i SBT 1982. Beläget strax söder om "Idrefjäll"-vägen är platsen mycket lättillgänglig och väl värd ett besök. Själva rikkärret är relativt öppet och domineras av den i trakten mycket vanliga tuvsäven, men däribland märks även stora mängder gräsull, skavfräken, brudsporre och den ovanliga axagen. Bland flera anmärkningsvärda arter kan dessutom nämnas korsningen skav- x smalfräken.

I ett bäckdrag intill växer brakveden rikligt på en av sina få Idre-lokaler, tillsammans med liten blåklocka vilken här är ovanlig som inhemsk och därför intressant att få se på naturlig skogsmark. Alldeles intill ligger den mycket speciella kalktallskog som häromåret beskrevs som unik i en SNV-rapport av Björndalen (1986). Här påträffas slätterfibbla och skogsnycklar, samt i fuktpartierna även hårstarr och sydlig klubbstarr. Mosippa och knärot posterar i de torrare delarna av tallskogen som vetter mot vägen.

6. Storgjotkölen med omgivningar -ytterligare fynd 1988.

Storgjotkölen besöktes i samband med DABS' fjällbotanikläger år 1986, och besöket redovisades sedan i Trollius no.2. Fler besök har sedan gjorts av olika personer och av de mer anmärkningsvärda fynden före 1988 kan nämnas axag, tagelstarr och borststarr, den senare ny för Dlr.

Under 1988 har axagen konstaterats förekomma spridd längs en 800 m lång sträcka, borststarren har hittats i ytterligare ett kärrdrag 300 m från förra lokalen(16C 2c 20 12), och strax intill växer blodnycklar -första "Dalafjäll"-fyndet.